

Vladislava Gordić Petković

BOLEST BEZ PROZIRNIH METAFORA

(Jurij Židčenko: *O.deljenje*, prevela s ruskog Melina Panaotović, *Bulevar books*, Novi Sad, 2026)

Sam naslov debitantskog romana Jurija Židčenko signalizira da će tekst pred nama biti provokacija, enigma i izazov, da će pokrenuti osećanja zbunjenosti i radoznalosti, entuzijazma i arogancije. Reč *O.deljenje* (možemo je posmatrati i kao kovanicu) nosi u sebi znak interpunkcije koji nagoveštava da će traganje za oblikom i smislom biti etapni niz kontrolisanih korekcija. Naime, reč u naslovu je tačkom neopozivo rascepljena; tačka je kao rez ili ožiljak čiji je zadatak da pokaže kako nema povratka monolitnim pojmovima i definisanim značenjima. Ili je pak povratak nekoj novoj celini moguć? Tačka u isti mah združuje i raspršuje sva logična i očekivana značenja narativa. Naslov, tako, postaje prvi interpretativni izazov, velika zamka i prividno nevina optička varka. I na formalnom i na semantičkom nivou, mi koji čitamo zaduženi smo

za dešifrovanje i artikulaciju jedne grafičke intervencije koja sugerise da roman *O.deljenje* neće biti samo povest o prijemnom odeljenju jedne bolnice u kojoj se ukrštaju sudbine trinaestoro medicinskih radnika i njihovih uglavnom dezorijentisanih i beznadežnih pacijenata, već i parabola o iskustvu koje se neprestano dezintegriše u ime što efikasnije potrage za korektivima, etičkim i spoznajnim.

Na planu onih doslovnih značenja, mesto radnje jeste prijemno odeljenje velike gradske bolnice, na kojem se autorov imenjak Jurij posle niza životnih sunovrata (koji uključuju raskid, selidbu i obaveznu krizu identiteta) zapošljava kao neurolog. „O.deljenje” stoga označava raspolućenost, težak i grub prekid s prethodnim životom u kom je glavni junak imao neke makar i iluzorne konstante i oslonce. Naslov nagoveštava granicu između prošlosti i budućnosti, signalizira razdvajanje sveta u kojem sekunde odlučuju o životu i smrti od rutinske svakodnevice koja takvu dramatiku ne poznaje. Naslov povlači i demarkacionu etičku granicu u profesionalnom okruženju, između lekara koji s odgovornošću i empatijom pristupaju svom poslu, i onih koji autoritet zdravstvenog sistema pretvaraju u oruđe korupcije i dominacije. Istovremeno, naslov je i vapaj za distancom: *odeljivanje* postaje način da se stvarnost posmatra sa dovoljne udaljenosti kako bi se razumela trajna nestabilnost na kojoj počiva šizofrena struktura ljudske egzistencije.

Prevoditeljka Melina Panaotović u pogovoru objašnjava da je naslov u srpskom prevodu grafički oblikovan upravo ovako kako bi već na prvi pogled otvorio različite moguće

nosti interpretacije. Tačka nije tipografski ukras ni proizvoljna intervencija u prostoru, već je konstitutivni deo poetike romana: tačka je ponor u koji upada glavni junak, ona je vremenski i prostorni bezdan u koji tonu medicina kao idealizovani spoj ekspertize i milosrđa, životi lekara i lečenih, metafizičko iskustvo bolesti i nemogućnosti dominacije nad njom. Ono što bismo smatrali tek jednom organizacionom jedinicom bolnice pre-rasta u metaforu ponornog sveta u kojem se neprestano preispituju granice između tela i duha, profesionalne dužnosti i lične odgovornosti, života i smrti.

Jurij Židčenko piše iz svog iskustva zato da bi ga nadgradio pa napustio, korigovao pa prigrlio, sa svim njegovim patnjama i rizicima. Gotovo četvrt veka on radi kao lekar i fizioterapeut, ali je po drugoj, od tog života (ne)odeljenoj vokaciji pesnik, prozni pisac i kantautor. U najboljem od svih svetova, lekarska praksa trebalo bi da bude ono što razvija sposobnost prepoznavanja simptoma, a književnost bi omogućila njihovo prevođenje u egzistencijalno i poetsko iskustvo. U realnosti, nakon početka ruske invazije na Ukrajinu Jurij Židčenko napustio je Sankt Peterburg, pa se 2023. nastanio u Novom Sadu. *O.deljenje* je napisao na ruskom jeziku za samo tri meseca, pa ga premijerno objavio u srpskom prevodu. Neurolog Ačkinazi, njegov alter ego, budista je i njegovo prezime ukazuje da pripada jevrejskoj zajednici sa Krima, čiji su predstavnici sledili talmudski judaizam. Fašisti su ih masovno postreljali u decembru četrdeset prve. Okružen traumama nasleđenim i stečenim, smrću i reanimacijom, porodični lekar kom su, po sopstvenom priznanju, lama, budističke prakse i fizička aktivnost pomogli da završi fakultet, specijalizuje se za neurologa, i u romanu koji obrazuje fragmentirani niz pripovednih poglavlja i pesama opisuje svoje sazrevanje i svoje štedro deljenje na raznostrane ličnosti.

Upravo je *intervencija u intervenciji*, iskušavanje vizuelnog pristupa romanu preko njegovog naslova, ono što je neophodno da bi se razumelo svih trinaest junaka ovog narativa. Polisemičnost naslova koji u sebi sadrži očuđenje zbunjuje stoga što se naracija vodi u okvirima jedne organizacione jedinice u kojoj svi akteri i svi faktori moraju biti povezani i usmereni jedni na druge kako bi bar delimično ispunili zadatak lečenja i isceljenja. Međutim, ovo prozno delo bez pravog finala (ali sa dubokim rezom u konačnost) imaće veličanstvenu završnicu u vidu niske pesama koje će pokazati da se delanje na odeljenju neće svesti samo na „plava leđa, bele krugove i crvene krstove” viđene duhovnim okom pripovedača čija se ritmička proza štedro služi ukrštanjem telegrafskih otkucaja i nečega što je pokušaj da se zabeleže damari i ponište aberacije.

Teme bolesti, starosti i smrti rasute su u poglavlja o pojedincima koji obrazuju zdravstveni sistem državnog lečenja, neumoljiv i nemaran. Tehničari, anesteziolozi i hirurzi okupljeni su na prijemnom odeljenju kao prerano odrasla deca koja moraju da pomognu slabijima i nežnijima od sebe i pre nego što mogu biti duševno sposobni da podnesu sve posledice sopstvenog altruizma. Likovi su i lekari i pacijenti istovremeno: pružaju pomoć i obezbeđuju ekspertizu, ali očajnički žele da se njima pomogne. Za većinu bolesnika kojima se Jurij i njegovih dvanaest apostola posvećuju svest o bolesti jedva da postoji. Oni su uglavnom u autodestruktivnom kodu: od psihofizičkih tegoba i straha da će umreti mnogo je strašnije mučenje u čeljustima tromog sistema obeleženog iznuđenim mate-

rijalnim manjkavostima i nedostatkom odgovornosti. Nedostatak osnovne medicinske opreme prati i nedostatak motivacije. U svetu postkomunističke bolnice caruju pokloni i klanovi, uticaji i zloupotrebe, poroci i aberacije: suprotstavljaju im se pojedinačni, gotovo očajnički, primeri posvećenosti, altruizma, negovanja, investiranja.

Književna kontekstualizacija bolesti, lečenja i administrativnih medicinskih procedura zahteva dugi niz pripovednih strategija, neophodnih da se u jasnijoj perspektivi ocrtta psihofizičko stanje junakinja i junaka. Ta kontekstualizacija uspostavlja i hijerarhije autoriteta, moći, odgovornosti i etike. Briga za sebe i druge, nega bolesnika, pristup operativnim procedurama i protokolima treba da budu deo šire društvene agende koja ne uključuje samo brigu za bolesne i nemoćne, već i moralno obrazovanje koje nas osposobljava za empatiju.

Šta biva kad u prvom planu nije nemoć bolesnika, već emotivno i intelektualno stanje lekara? Nema malo književnih dela koja opisuju odgovornost lekara i unutrašnju borbu onoga ko je predodređen da isceljuje: no ipak, čini se da košmar bolesti nadilazi, po upečatljivosti i učestalosti, tematske okvire lečenja i izlečenja. Roman Jurija Židčenka nije usredsređen samo na lečenje: Židčenko piše o odnosima među lekarima, o njihovim životima i nesrećnom spletu okolnosti, prikazuje njihove reakcije, razotkriva ih kroz diskurs, kroz postupke, kroz odnos prema potrebama pacijenata. Glavni junak analiziraće sve u čemu se našao i podrediti svoje potrebe etičkom interesu.

Roman je rastočen u telegrafske rečenice, koje verifikuju svakodnevicu višestruko marginalizovanih: na neurologiji završavaju alkoholičari i beskućnici, autodestruktivci, pacijenti i pacijentkinje svih generacija, ali ne i svih staleža. Često se govori o tome da je samopredstavljavanje bolesnih kontradiskurzivno, da bolesnici tragaju za redefinisanjem sebe u okvirima koji marginalizuju i njihovu bitku za zdravlje i njihovu nemoć da bolest pobede. Ali to traganje nije ništa manje vidljivo ni u slučaju lekara. Funkcija poetski asocijativnog jezika zato i jeste da izvaja traumu svakog od opisanih junaka, te je tekst koji deluje kao hibrid žanrova i kao niska fragmenata organski nedeljiv. Fizička nemoć i telesna patnja uslovljavaju izolaciju i povlačenje u sebe jer se iskustva bolovanja ne mogu preneti drugima. Ne može se bolest opisati ni objasniti, ali zato neopozivo stigmatizuje onoga ko se nosi sa njom, te će tu stigmu poneti i lekar. Bol, ipak, intenzivira osećaj sveta, pokazuje da nas telo ograničava ali i otkriva beskraj mogućnosti da se oblikujemo i odredimo prema sebi i svojoj okolini.

Briga i negovanje su, isto tako, deo šire društvene agende koja ne uključuje samo brigu za bolesnike već i moralno obrazovanje, na šta je u svojim radovima ukazivala rodonačelnica etike brige, Nel Nodings. Roman Jurija Židčenka je validacija teškog i gotovo uzaludnog rada lečenja i negovanja, rada koji je neretko sveden na stalno suočavanje sa porazom želje, volje i smisla.

O. deljenje nije roman o bolnici u uobičajenom smislu, niti samo roman o bolesti. To je roman o etičkoj iscrpljenosti, o odgovornosti koja prethodi uspehu lečenja i opstaje čak i kada izlečenje nije moguće. Židčenko prikazuje medicinu ne kao sistem znanja, već kao neprekidno iskušenje ljudskosti. Upravo zato njegovi junaci nisu podeljeni na lekare i

pacijente: svi su istovremeno i oni koji pokušavaju da spasu drugoga i oni kojima je potrebno spasenje. U tom spoju medicinske egzaktnosti i pesničkog sapatništva sa svetom otkriva se najveća vrednost ovog romana, i one tačke u njegovom naslovu: tačke koja sve povezuje u jedan Apsolut brige i samosvesti.